

Erdély

A MÁSODIK BÉCSI DÖNTÉS VÉGREHAJTÁSA

A második bécsi döntés alapján 1940. őszén visszacsatolták Magyarországhoz Erdély északi részét. A Magyar Rádió közvetítette az észak-erdélyi bevonulást. A kor szellemének, hangulatának érzékeltetésére ezekből az adásokból közlünk rövid hangképeket, melyek segíthetik az események lélektani motivációinak, politikai koncepcióinak árnyaltabb megismerését - minden külön kommentár nélkül.

Huszonkét év álmai és várakozásai után ma, 1940. szeptember 5-én, verőfényes őszi reggelen itt állunk a trianoni határ csengersimai sorompójánál. Előttünk a sorompó, amely ma reggel 7 óráig, tehát még néhány percig a trianoni határt jelképezi. Túl rajta a verőfényes koraőszi napsütésben Szatmárnémeti tornyai kéklenek már felénk. Mögöttünk a messzi országúton a magyar honvédség alakulatai végeláthatatlan hosszú-hosszú sorban. (...) Imára feszül minden honvéd és minden magyar itt a sorompó előtt.

A Rákóczi-induló hangjai alatt a román parlamentter a magyar elővéd vezető tisztjével, Honvéd ezredessel még néhány szót vált, és most a koci hátrafelé irányban hagyja el a sorompó vonalát.

- "Vigyázz! Elővéd, in-dulj!"

A poros arcokból boldogan csillogó szemek néznek ránk, néznek jobbra-balra a búcsúztató felé, néznek előre, abba az irányba, ahova most a legnagyobb sebességgel mennek, hogy a koradélelőtti órákban már Szatmárnémeti főterén köszönthessék a legelső magyart.

Szatmárnémeti. Húsz év után az első szabad magyar Himnusz:

"...Mebűnhödté már e nép
A múltat s jövőndöt!"

Antall Sándor köszönti a főméltóságú urat:

- "(...) Szatmárnémeti szabad királyi város közönsége képviselőtében, mint e közigazgatásnak ezidőszerinti vezetője. Szivem túláradó boldogságával adom át e

Szent István, országalapító királyunk idejében keletkezett ősi magyar várost országépítő főméltóságú kormányzó urunk hatalmába!"

Szent László városa - Nagyvárad - ünnepi zászlódszben, önfelelt lelkesedéssel várja a bevonuló magyar honvédeket. S a tízezres tömeg szabadon, mint egy ember kiáltja: Éljen Magyarország, éljen Horthy Miklós! (...) Ez volt az a szent imádság, amit itt huszonnégy esztendőn keresztül éjjel és nappal rebegett minden ajk, amit azonban hangosan csak ma reggel óta mondhatnak ki.

A katolikus, református, evangélikus, görögkatolikus és görögkeleti román egyházak vezetői köszöntik alattvalói hódolattal a kormányzó urat. A polgári hatóságok képviselőinek üdvözlése után egy magyar munkás áll a főméltóságú pár elé:

"Sokszor ökölbe szorult kezünk, sokszor sírtunk, sokszor kérdeztük egymást: Meddig még! Ez a Trianon miatti sok-sok szenvedés eltörölte a különbséget magyar és a magyar között. Eggyé kovácsolt, magyarrá kovácsolt bennünket. Ez adott erőt nekünk, hogy túrjunk és reméljünk. És nem hiába túrtunk és reméltünk! Felragyogott a magyar, a magyar igazság csillaga! És most, az örömtől könnyekig meghatva ... tesszük ígéretünket, hogy minden erőnkkel a megnagyobbodott magyar haza felvirágoztatásán fogunk dolgozni. Tudjuk, hogy Nagy-Magyarország felépítése megfeszített és odaadó munkát, áldozatokat követel, de mind a kettőből ki akarjuk venni részünket, mert csak a magyar összefogás hozhatja meg a kívánt eredményt! Éljen a magyar honvédsereg, akinek az élén éltetem a főméltóságú kormányzó urat, vitéz Nagybányai Horthy Miklóst! Éljenek a baráti nemzetek: Németország, Olaszország!"

"...Áldjon vagy verjen sors keze
Itt élnek s halnod kell!"

És eljöttek az erdélyi városok nagy napjai. A magyar sereg útján könnyes lelkesedés gyullad. Honvédeink lába virágszőnyegen jár. Sorra következnek az erdélyi városok: Zilah, öreg kollégiumával; a sóban gazdag Dés; feledhetetlen ünnepnapra virradt fel Beszterce, fellobognak az évek óta féltve védett, őrzött magyar zászlók. Két napon át folyik a fogadtatás ünnepe. Szilágysomlyó, Szamosújvár népe tálcán, sóval s kenyérral fogadja a több mint húsz éve várt magyar testvéreit. Honvédeink fáradt arcáról az önfelelt testvéri csók mossa le a drága Erdély porát.

De nincs megállás. Ünnepre vár, s ünnepre lel Máramarossziget, Nagykároly és - Arany János hí városa - Nagyszalonta. Ember és gép nagy próbája volt minden kilométer. Pihenő, fáradság nélkül vitték előre katonáink nótás szájukon a rég nem hallott magyar dalt Erdély szíve felé. Beteljesült a régi álom, valóra vált a dal:

átmentünk a Királyhágón. Csucs, a Királyhágó kapuja; Bánfyhunyad, Kalotaszeg fővárosa; Zsibó, a Wesselényiek ősi fészke; Szászrégen, a vásárok városa; Nagybánya, az új magyar festőiskola bölcsője.

"...Édes Erdély itt vagyunk,
 érted élünk és halunk.
 Zúg a szittyá fürgeteg,
 a rohanó sereg!"

Zúgnak a kolozsvári harangok. Mámoros lelkesedés tölti el a szíveket. Szeptember 11-től 15-ig ünnepi lázban ég Kolozsvár városa. Szépíti, díszíti magát, várja Magyarország kormányzóját és az ország nagyjait sokat látott és szenvedett falai, népe közé.

A főméltóságú kormányzó úr és a főmméltóságú asszony kilépett a gépkocsiból, jóságos tekintete néz körül a diszpáholy előtt. Teleki Pál gróf, miniszterelnök lép oda.

Gróf Teleki Pál, mint Magyarország első tisztviselője, köszönti a magyarság osztályviszaszerző kormányzó urát:

"Ismerve ezt a népet, főméltóságú uram, ennek a népnek öregje bennünket várt és visszavágyott; ennek a népnek fiatalja meg fogja tanulni, hogy a magyar haza a legigazabb, legjobb anya. Talán némelyek vétkeztek ez ellen a magyar anya ellen, ezeket a vétkeket elnézzük, jó népünk jó és szigorú szülőket szeret. Ennek az országrésznek visszatértével, főméltóságú uram, mind teljesebbé válva reánk száll az az ezredéves kötelezettség most, az ezredéves hivatással fogunk élni, úgy, ahogy a magyarhoz illik." (Éljen! Éljen! Éljen!)

Most gróf Bethlen György, az erdélyi magyarság vezetője beszél:

"Alázatos és imádságos érzéssel köszönjük a mindenható Istennek, hogy adott nekünk erős hitet, amely nem szűnt meg benne bízni; hogy adott nekünk el nem múló reménységet magyar fajtánk örökkévaló igazságában; hogy adott nekünk elég életerőt ahhoz, hogy amidőn testi és lelki üldöztetéseket és sanyargatásokat elszenvedve itt állunk, műveltségünkben és földi javainkban leszegényedetten, boldogan és büszkén mondhatjuk, hogy ősi erdélyi hagyományainkat megőriztük, (Éljen! Éljen! Éljen!) sőt a szenvedések acélfürdőjében megedzett magyar mivoltunk mélyebb és gazdagabb lett!" (Éljen! Éljen! Éljen! Éljen a kormányzó úr!)

Kolozsvárról erdélyi frók szólnak hozzánk
 Bárá Kemény János:

-"Most, amikor a felszabadulás öröme boldosággal tölti el sziveinket, világosan kell látnunk azt is, hogy a helikoni gondolatot továbbra is szolgálunk kell. Be kell bizonyítanunk azt, hogy nemcsak elnyomatás idején, védekezésképpen, de a szabadságban is meg tudjuk őrizni, sőt el tudjuk mélyíteni ezt a szellemi egységet, az frott magyar szó és a magyar közművelődés szolgálatára."

Hogyan lett író Kós Károly?

-"Tudniillik sose akartam író lenni az életben. Azért lettem író, mert muszály volt. Ugye, mint építész le kellett tegyem a kanalat, a rajzeszközömet, és fel kellett vegyem a pennát, hogy úgy építhessek valamit, mert másképp már nem lehetett építeni."

Gyallay Domokos, az Erdélyi Néplap megalapítója:

-"A lap az erdélyi nemzeti szervezetek, egyházaknak, Magyar Pártnak bizalmát élvezve nemcsak a védekező harcban vett részt, de az építő munkában is. Megnyugvással gondolok rá, hogy előfizetőink jó magyar érzéssel és további sorsban is értékesíthető magyar műveltséggel fogadják vissza a magyar uralmat."

A Jézus-faragó ember, Úz Bence szerzője, Nyíró József:

-"Nekem egyetlen gondom az öröm mellett az, hogy ez a sokat hányatott, szenvedett szerencsétlen nép, amelyik ilyen történelmi erővel rendelkezik még akkor is, amikor a legsúlyosabb elnyomatásban van része, hogyan kapja meg, mint kapja meg a jövő sorsát. Vajon továbbra is olyan elhagyatott, olyan szerencsétlen marad-e, úgy kikapcsolva az élő nemzettestből, ahogy századokon keresztül ki volt kapcsolva. Én most már hiszem, én most már bízom abban, hogy ráébredt a magyarság egyeteme a székelység fontos helyzetére és fontos szerepére, és ez az életkeringés, amely újjáteremti ezt az országot, rajta keresztül fog száguldani, hogy azok a belső és külső kincsek ismertekké váljanak, és úgy közgazdaságilag, mint politikailag, mint művészetileg, mint mindenféle tekintetben a székelység előtérbe kerül, új életlehetőségei nyílnak, új örömei, új munkalehetőségek és új remények, új fohászokodások támadhatnak abban a szerencsétlen népben, amelynél ezt a jobb sorsot senki a világon jobban meg nem érdemli."

És mit szól Tamási Áron a Hargita visszatéréséhez?

-"Nemcsak Hargita tért vissza, hanem maga Ábel is visszatért. Azután eszibe jutott neki, hogy számadást csináljon, vajon minden terület visszatért-e a magyar hazához, olyan területek, amelyen ő járt. Akkor eszibe jutott, hogy Amerika se tért vissza, de Dél-Erdély különösen nem tért vissza. Akor azt gondolta, hogy Amerikát

nem bánjuk még, de Dél-Erdélyt azt semmi esetre, soha nem fogjuk hagyni. Tovább gondolkodott, s az jutott eszébe, hogy Surgyélánt fel fogja keresni, akivel együtt szenvedett a Hargitán, és meg fogja neki mondani, hogy most már ide, Észak-Erdélybe a magyarok bejöttek, őt el akarják kérni arra, hogy miután a muszkák őt megborotválták, s nagyon jó színben van, menjen el Dél-Erdélybe, és mondja meg ottan a románoknak, hogy térjenek vissza a magyar impérium alá, mert ott nem lesz nekik rossz dolguk, hiszen az igazságot is meg lehet szokni."

"Ki tudja, merre, merre visz a végzet
göröngyös úton, sötét éjjelen."

Szeptember 11, 12, 13: Székelyföld újra magyar! Székelyudvarhely, az őszékely anyaváros; Csíksomlyó, a székely búcsújáráhely; Sepsiszentgyörgy, a székely múzeum városa; Kézdivásárhely, Gábor Áron városa; Csíkszereda, a Hargita lábánál; Gyergyószentmiklós, Gyilkos-tó; Zágon, Mikes Kelemen szülőhelye.

Kolozsvár. Magyarország kormányzója szól:

"Boldogan köszöntöm Kolozsvárról Erdély visszatért országrészeit. Huszonkét év keserves megpróbáltatás után valóra vált, amiben bízni nem szüntem meg soha, egy percre sem. Kövessék az ünneplést a munka hétköznapijai! Mindenki vegye ki részét a munkából, a nem magyar anyanyelvűek szintén, mert aki kifogásra nem ad okot, az boldogulhat nálunk is. Velük szemben a megbékélés szelleme és a jó bánásmód fog érvényesülni, mert ugyanazt a sorsot várjuk a határokon túl maradt testvéreink részére is. Amit ígértünk megtartjuk! Mert a mi fajunk úri felfogása nem engedi, hogy valaha is letérjünk az igazság egyenes útjáról! Gondolatban ma itt van minden magyar. Őszinte, mélyen átértzett szeretettel gondolunk azokra a testvéreinkre, akik most nem térhettek vissza az ősi honba. Kérem őket, tartsanak ki és folytassák békés munkájukat! Sorsuk felett örökösünk a haza egész Európa javára! Isten áldása kísérje nemzetünket egy boldog, ifjú jövő felé!" (Éljen! Éljen!)

(1989. október-november-1990. február)